

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 29

Рівне – 2017

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. – Вип. 29. – Рівне : РДГУ, 2017. – 305 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Шугаєва Людмила – доктор філософських наук, професор (м.Рівне)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 30 листопада 2017 р.

ISSN 2519-1942

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 червня 2016 р.)

**Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.**

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://isf.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

ВИБОРИ ДО ПЕРШОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ

У статті висвітлюється підготовка та проведення виборів до Першої Державної думи Росії у 1906 р. на Волині. З'ясовано фактори, які впливали на вибір населення, політика влади в умовах першого в історії держави волевиявлення населення. Проаналізовано виборчий закон і процедуру обрання депутатів, реакцію на результати виборів в губернії влади та опозиції.

Ключові слова: Волинська губернія, вибори, Державна дума, виборча курія, селяни, поміщики, міщани, майновий ценз, виборицики, агітація.

The article highlights the preparation and conduct of elections to the First State дума of Russia in 1906 in Volyn. The factors found out of choice the population, the policy of power in the conditions of the first in the history of the state of the expression of will the population. The electoral law and procedure of election of deputies, the reaction to the results of elections in the governorate and the opposition are analyzed.

Key words: province of Volyn, elections, State дума, electoral curia, peasants, landowners, burghers, property qualifications, electors, agitation.

Elections to the State Дума of the Russian Empire became the first experience of political expression of will for thousands citizens. The Ukrainian empire for the first time was able to express at the official level their aspirations and expectations that ranged from the need to solve the agrarian question of attempts to solve painful national problems.

In the Volyn province, which was the peripheral region of the empire, the corresponding processes acquired a peculiar character in view of the social composition of the population, the national-confessional picture and the policy of power.

The results of the elections in the Volyn province can be estimated as a victory for government forces and defeat of the democratic opposition. This is evidenced by the absence of Volyn deputies in the Ukrainian community of the State Дума and their signatures under the Vyborg call after the dissolution of the Дума. If deputies from the number of landowners logically opposed the decision of the agrarian question through the alienation of land of large farms then peasant deputies, seeking land reform, expected it as a gift to the people from the king. The Ukrainian national question was not supported by the Volyn deputies due to the presence of Russians and Poles among parliamentarians, as well as the social origin and lack of education of Ukrainian deputies, which meant that they did not have Ukrainian national identity. Such consequences of the election should not be astonishing, since the greatest influence on the political choice of county voters in their totality could give signs of modernization development. The higher the level of development of industry, social mobility, welfare of the population, its general literacy and readiness for cultural innovations were in the level of development of industry, social mobility, welfare of the population, and less developed private peasant land tenure, the more oppositional-minded voters in the general composition of provincial election commissions.

And vice versa, the lower the levels of industrial development, social mobility, welfare of the population, its general literacy and readiness for cultural innovations, the more developed the private peasant land tenure, the more varied was the national composition of the population, the more conservative voters in the provincial assembly.

В статье освещается подготовка и проведение выборов в Первую Государственную думу России в 1906 г. на Волини. Определены факторы, которые влияли на выбор населения, политика властей в условиях первого в истории волеизъявления населения. Проанализированы избирательный закон и процедура избрания депутатов, реакция на результаты выборов в губернии власти и оппозиции.

Ключевые слова: Волинская губерния, выборы, Государственная дума, избирательная курия, крестьяне, помещики, горожане, имущественный ценз, выборыцики, агитация.

Розвиток парламентаризму, громадянської політичної культури та демократичних інститутів в сучасній Україні пояснюють інтерес до політичних процесів і явищ минулого, що вплинули на формування політичних традицій українського суспільства.

Вибори до Державної думи Російської імперії стали першим досвідом політичного волевиявлення для тисяч її громадян. Українці імперії вперше отримали можливість на офіційному рівні висловити свої прагнення та сподівання, які коливалися від необхідності розв'язання аграрного питання до спроб вирішити болючі проблеми національного характеру.

У Волинській губернії, що являла собою периферійний регіон імперії, відповідні процеси набували своєрідного характеру з огляду на соціальний склад населення, національно-конфесійну картину та політику влади.

Через десять місяців після початку російської революції 17 жовтня 1905 року, цар Микола II підписав маніфест «Про вдосконалення державного устрою». У тексті маніфесту йшлося про те, що зважаючи на загрозу для цілісності Російської держави й задля припинення «нечуваної смути», імператор гарантував: основні громадянські права (недоторканість особи, свободу совісті, слова, зборів і союзів); поширення виборчого права на всі верстви населення; наділення Державної думи законодавчими функціями.

Наляканий революційним піднесенням самодержець у грудні 1905 року опублікувало Закон про вибори до Державної думи. Вибори мали відбуватися в чотирьох куріях: великих землевласників, міст, селян і робітників. Щодо кожної курії передбачалися чіткі критерії права голосу, що враховували віковий (понад 25 років), майновий і освітній цензи. Вибори проходили в кілька ступенів: для міської курії двоступеневі: у Москві, Санкт-Петербурзі і 24 великих зазначених у виборчому законі містах виборці вибирали виборщиків до міських зборів, які потім обирали членів Думи; для землевласницької курії (в повітах і всіх інших містах) дво- або тріступеневі: особи, чия власність дорівнювала або була вище встановленого для даної місцевості цензу на повітовому з'їзді землевласників обирали делегатів до губернських зборів, які потім обирали членів Думи. Власники 1/10 цензу (селяни-землевласники) і священнослужителі на попередніх повітових з'їздах обирали уповноважених, які потім на повітових з'їздах разом з великими землевласниками обирали виборців до губернських виборчих зборів; для робітничої курії тріступеневі: 1) вибори одного уповноваженого від підприємства з чисельністю робітників 50-1000 чоловік або по 1 уповноваженому від кожної тисячі робітників на великих підприємствах, 2) обрання виборщиків на губернських зборах уповноважених, 3) вибори членів Думи на губернських виборчих зборах; для селянської – чотириступеневі: 1) вибори виборчих від кожних 10 дворів, 2) вибори уповноважених від волості на волосному сході, 3) обрання виборщиків на повітовому з'їзді уповноважених, 4) вибори членів Думи на губернському або обласному виборчому з'їзді.

Таким чином, у курії великих землевласників одного виборщика обирали 2 тис. осіб, у міській – 4 тис., у сільській – 30 тис., у робітничій – 90 тис. [2, с. 12].

Для того, щоб мати виборче право необхідно було мінімум за рік до виборів відповідати наступним критеріям: по землевласницькій курії – бути власником від 100 до 650 десятин землі в залежності від місцевості, мати нерухому власність вартістю не менше 15 тис. рублів; по міській курії – бути власником міської нерухомості та торгово-промислових закладів, квартиронаймачем або службовцем; по селянській курії – мати домоволодіння; по робітничій курії – бути робітником підприємства з не менше ніж 50-ма робітниками чоловічої статі.

Права голосу були позбавлені жінки, військовослужбовці, злочинці, банкрути, душевнохворі, а також губернатори, градоначальники, їхні заступники й поліцейські, котрі працювали у виборчому окрузі. У лютому 1906 року було видано положення про Державну думу, яке встановлювало п'ятирічний термін її повноважень і надавало монархові право дострокового розпуску. Водночас з'явився указ про верхню палату парламенту – Державну раду. Дума не була повністю самостійним законодавчим органом: вона могла ухвалювати лише проекти законів, запропоновані імперським урядом, а її рішення мали бути підтверджені Державною радою [1, с. 291-292].

Для європейської частини Росії визначалася квота у 412 депутатів (79%), для Польщі – 37 депутатів (7%), для Кавказу – 29 (6%), для Сибіру та Далекого Сходу – 25 (4%), для Середньої Азії та Казахстану – 21 (4%) [2, с. 12].

На початку ХХ ст. Волинська губернія поділялася на 12 повітів: Володимир-Волинський, Дубенський, Житомирський, Заславський, Ковельський, Кременецький, Луцький, Новоград-Волинський, Овруцький, Острозький, Ровенський і Старокостянтинівський. У губернії налічувалося 13 міст, 134 містечка та 9682 інших населених пунктів. Населення складало 2 997 902 особи. Волинська губернія була аграрним регіоном із високою питомою вагою великого поміщицького землеволодіння. Кілька родин – Сангушки, Любомирські, Потоцькі, Барятинські – мали стільки ж землі, скільки майже 300 тис. дрібних селянських господарств. Кількість міського населення коливалася протягом 1863-1911 від 8% до 8,9% [4].

Виборча кампанія до Державної думи мала перетворитися на основну інституційну форму активної політичної участі для підданих російського імператора, оскільки членством у політичних партіях охоплювалася незначна частина населення. Так, у 1906-1907 рр. чисельність членів політичних партій становила приблизно 0,5% усього населення Російської імперії [8, с. 58].

Підготовка до виборів розпочалася з того, що в січні міністерством внутрішніх справ була розіслана інструкція земським начальникам такого змісту: 1) Утримуючись від явного активного втручання в майбутні вибори до Державної думи, земські начальники, проте, зобов'язані спостерігати за тим, щоб під час виборів не мало місця насильство з боку різних антиурядових партій, як-то: соціал-демократів, соціалістів-революціонерів, конституційних демократів і їм подібних; 2) земським

начальникам ставиться в обов'язок вести із селянами приватні співбесіди, роз'яснюючи їм, що участь у виборах не є якимось правом, а обов'язком вірнопідданого. При цьому, роз'яснюючи населенню програми різних партій, земські начальники зобов'язані роз'яснити селянам усю безпідставність програм, що схилиються до зміни основ державного ладу; 3) під час самих виборів земські начальники через довірених осіб зобов'язані стежити за тими з ораторів, які ставлячи собі за мету проникнення в Державну думу, обіцяли б селянам нездійсненні сподівання на дармове наділення приватновласницькими земельними ділянками. Таких ораторів, якби вони проникли до виборчих зборів, необхідно для правильного перебігу виборів видаляти, як неспокійний елемент. Саме ж видалення таких осіб із приміщення виборщиків повинно проводитися аж ніяк не офіційними представниками влади, а через довірених людей; 4) видаленню з приміщення виборщиків підлягають як особи в нетверезому стані, так і крикуни; 5) про недопущення в приміщення для виборщиків осіб, які зарекомендували себе як неблагонадійні, земські начальники зобов'язані потурбуватися напередодні виборів; 6) у приміщеннях для виборщиків належить вивісити імена осіб, котрі через неблагонадійність не можуть бути кандидатами, і якби самі виборщики таких обрати побажали б, то попереджати, що такі вибори, дійсними бути не можуть і підлягатимуть оскарженню; 7) у випадку, якщо б агітатори виявили намір перетворити виборні збори на селянські комітети для розподілу приватновласницьких земель, земські начальники, оголосивши такі збори незаконними, мають право негайно звернутися до військової сили для арешту осіб, які взяли участь в таких комітетах; 8) все це підлягає суворому виконанню, не викликаючи нарікання з боку населення [7, с. 6-7].

Таким чином, уряд розраховував, що сіре селянство, темне і, як йому здавалося, усе ще сповнене сліпою вірою у вищу владу, подавить своєю важкою масою опозицію – і радикальну зокрема, а тому наставляв місцеві органи влади в тому дусі, що досить захистити селянство від впливу окремих революційних агітаторів і здійснити належний «батьківський» тиск, щоб вибори пройшли так, як потрібно урядові.

Указом 13 лютого 1906 р. було призначено дату відкриття Думи – 27 квітня, а указом 20 лютого – дату завершення виборів у губерніях. Відтак в Україні вибори мали відбутися з 26 березня до 20 квітня 1906 р., і ці терміни було витримано. При тому уряд потурбувався і про відповідне правове забезпечення: указом від 8 березня 1906 р., за спроби гальмувати вибори, передбачалося від двох-чотирьох місяців в'язниці (за фальсифікацію списків тощо, для чиновників) до чотирьох-шести років арештантських рот (за збройне втручання в цю справу – для революціонерів) [9].

У свою чергу представники лівих (РСДРП, національні соціал-демократичні партії, Партія соціалістів-революціонерів і Всеросійський селянський союз [6]) і крайніх правих партій бойкотували вибори. Ліві вважали, що Дума не має ніякої реальної влади, а крайні праві взагалі ставилися негативно до самої ідеї парламентаризму, виступаючи за непорушність самодержавства. Не зважаючи на це, у виборах брали участь меншовики і соціалісти-революціонери, як незалежні кандидати.

Іще на першому етапі, коли визначався склад виборщиків, спостерігалось прагнення населення уникнути волевиявлення. Випадки ухилення від виборів пояснюються новизною справи, байдужістю, а частково і впливом пропаганди бойкоту. Багато чиновників не пішли на вибори оскільки була поширена чутка, що всіх чиновників, які з'являться на вибори, буде записувати поліція, і потім вони будуть звільнені зі служби. Хоча влада не використовувала весь можливий адміністративний ресурс і у великих містах вибори відбувалися відносно вільно, у провінціях місцеві чиновники подекуди вдавалися до «передвиборчої чистки», коли з різних приводів заарештовувалися вчителі земських шкіл, фельдшери, селяни, які користувалися повагою серед своїх односельців. Там, де до складу виборщиків в більшості потрапили темні й забиті селяни, в думу проходили реакційні елементи як у Волинській губернії [7, с. 42].

Так, напередодні виборів Волинський губернатор збільшив штати й оклади поліції [9], а два поміщика, сільській вчитель та два селянина запідозрені у неблагонадійності були вислані до Архангельської губернії. [7, с. 9] Київський генерал-губернатор Клейгельс показав приклад турботи про виборщиків-селян, які прибудуть до Києва на губернські збори в незнайомі умови. Тому, мовляв, їх треба зустріти, познайомити, влаштувати побут (для поселення пропонувався Михайлівський монастир, що означало фактичну ізоляцію новоприбулих) і підготувати для них «популярні, доступні настанови». Пізніше цими рекомендаціями, в основі яких була передусім турбота про «доступні настанови» скористаються і на Волині [9].

У середині квітня виборщики прибули до Житомира для участі у губернських виборчих зборах. Від Волинської губернії до Державної думи мали бути обрані 13 депутатів 1 з яких від селянської курії, а решта 12 – загальним зібранням усіх виборщиків. Станом на 14 квітня зібралося 195 виборщиків: 68 від волостей, 62 від поміщиків, 39 від міщан, 2 від робітників, 8 від священників, 16 від селян-землевласників. Національний склад виборщиків був строкатим. Серед поміщиків – 40 поляків і 22

росіянина, серед міщан було 38 євреїв та 1 росіянин, серед робітників – поляк і росіянин. Серед селян-землевласників було «3 чехи, 2 німці, 10 селян» [5, с. 103]. Очевидно, що 68 виборщиків від волостей були українськими селянами, як і 10 виборщиків від курії селян-землевласників.

Про перебіг виборів дізнаємося з анонімної статті «Выборы в Государственную Думу в Волынской губернии», вміщеній у консервативному промонархічному друкованому органі «Прибавление къ Почаевскому Листку» за 1906 р. [5].

Селяни-виборщики були сконцентровані у Житомирі у Богоявленському монастирі та будинку архієрея де жили безкоштовно. При цьому близько десятка селянських виборщиків, які жили в місті на окремих квартирах, були «умовлені» перебраться до монастирських приміщень. Метою концентрації усіх селян-виборщиків в одному місці автор називає їх прагнення виступати із спільною консолідованою позицією. Зрозуміло, що в реальності влада мала можливість контролювати та наставляти напівграмотних селян.

Із тексту статті випливає, що головними антагоністами були поміщики та міщани, які прагнули схилити селян на свою сторону. Поміщики висунули пропозицію наступного голосування: 1 депутата селяни виберуть з-поміж себе на початку, а з решти 12 депутатів щоб було 3 польських і 3 російських поміщики та 6 селян. Пропозиція євреїв-міщан – 4 місця їм, решта – селянські. Відповідь селянської громади – обрати не 3-х, а 2-х російських поміщиків, а 1 місце віддати священикам [5, с. 107]. У описі перебігу виборів історія із згодою поміщиків на користь селянської пропозиції виглядає штучною. Можливо вона має відіграти підозрілу спільність позиції поміщиків і селян. Загалом в тексті поміщики, селяни та духовенство змальовані як складові патріархального суспільства, що виступають разом під егідою вірності царю, та не сприйняття революціонерів і демократів. Міщани виступають в тексті виключно як євреї, що «каламутья» народ.

У переддень виборів селяни-виборщики справно відвідують церковні проповіді, які сповнені промонархічної риторики. «Справа виборів – результат не революції, діяльності соціалістів чи демократів, а виключно царської милості [5, с. 108]».

Попри відчайдушну пропозицію міщан уступити селянам 12 місць в обмін на 1 для себе останні відмовляються від спокуси і дотримуються усної угоди із поміщиками, що викликало невдоволення євреїв та їх телеграму Вітте про ізоляцію 86 селян-виборщиків та їх відсутність на єдиному офіційному передвиборчому зібранні. Автор пояснює останнє тим, що селяни до останнього дня не обговорювали персоналії своїх висуваних, а «на зібранні їх би мучили до глибокої ночі» і вони не встигли б домовитися [5, с. 109].

Характерною була процедура висунення кандидатур претендентів на депутатські посади. Селяни поміж себе домовилися спочатку обрати 12 претендентів від кожного уїзду та 1 від дрібних землевласників. За виключенням виборщиків з Новоград-Волинського уїзду, які обрали претендента поданням записок за більшістю голосів, решта 12 претендентів були визначені жеребом. З цих претендентів в ранці у день голосування мали визначити спільних 7 кандидатів [5, с. 110].

Процедура виборів почалася із обрання кандидата від волостей – О.Гринюка, який обіцяв представляти й ті 5 уїздів, від яких не потрапило жодного кандидата [5, с. 111]. У ході голосування виборщики від волостей вказали в записках кандидатуру О.Гринюка і потім таємно голосували. Результат – одногolosно «за».

Після цього 193 виборщика на бланках вказали 12 своїх депутатів [5, с. 112]. Загалом було вказано до 60 кандидатів. Після цього почали подавати шари за кожного (таємне голосування). Найбільше голосів отримали кандидати від селян Т. Лопатюк (с. Сармовичі Овруцького уїзду) – 161, П. Бобровник (с. Ізабелівка Новоград-Волинського уїзду) – 151, П. Марчук (с. Мала Клітенка Старокостянтинівського уїзду) – 149, П. Вознюк-Базилюк (с. Сколобов Житомирського уїзду) – 148, П. Погребняк (с. Уніїв Острозького уїзду) та А. Фурман (с. Люлинці Кременецького уїзду) – по 147. Поміщик Д. Андро (м. Рівне) та священик А. Концевич (с. Седлище Ковельського уїзду) отримали по 142 голоси, поміщики Щ. Понятовський (с. Великі Цепцевичи Луцького уїзду) – 141, В. Грохольський (м. Грицев Заславського уїзду) та М. Журавський (с. Чернелівка Старокостянтинівського уїзду) – по 130, Й. Потоцький (с. Антоніни Заславського уїзду) – 122 [5, с. 113]. Завершилася процедура о 3-й годині ночі. Після голосування за перших шістьох претендентів було ясно, що селяни-виборщики могли провалити поміщиків і провести більше своїх.

Наступного дня у канцелярії губернатора виборщики отримали так звані прогони – проїзні кошти у сумі 5 коп. за версту. В атмосфері «приязні та братання» селяни-виборщики зустрілися із поміщиками [5, с. 114]. На спільному молебні преосвященний Арсеній заявив: «В той час як люди інтелігентні втратили святу віру і піклуються лише про свої вигоди, обрані члени Думи мають стати помічниками й радниками царя [5, с. 115]». Уявлення про депутатську роботу селян передають наступні слова на

адресу обраних: «Нехай вони не забувають нас, коли зробляться багатими, будуть жити в палаці зі знаттю [5, с. 116]».

Таким чином, з 13 обраних депутатів було 7 селян, 1 священник та 5 великих землевласників. За національним складом 8 депутатів (селяни та М. Журавський) були українцями, двоє – Д. Андро й священник А. Концевич – росіянами, інші – поляками [3]. Хоча за іншими даними Журавський – росіянин, а Концевич – українець [12, с. 40-52]. Про партійну приналежність волинських депутатів свідчать відомості у пресових виданнях: «До якої партії належать наші депутати в Державній Думі. Трудовики – між ними немає жодного нашого депутата. Це революціонери і соціалісти. Демократи – прагнуть обмежити царя і забрати владу в свої руки. Між ними теж немає жодного нашого депутата [10, с. 200]. Безпартійні – депутати, що не мають жодного заколоту проти Росії, а прагнуть лише допомогти народу. До них належать усі 7 селян депутатів Волинської губернії. Помірковані – депутати, що не бажають бунтувати, а покращити Росію в мирний спосіб. Це всі інші наші депутати. Троє поляків прагнуть і автономії Польщі. Добре, що у Подільській та Волинській губерніях, де євреї не встигли обманути селян, до Думи не пройшов жоден демократ чи соціаліст. А у Київській губернії, де на виборах хазяйнували євреї, більша половина виборних виявилися демократами і соціалістами [10, с. 201]».

Перебіг та результати виборів викликали протести опозиції. 13 квітня від імені виборщиків-міщан на адресу прем'єр-міністра Вітте надійшла телеграма про порушення в ході виборів, коли «всупереч височайшим указам 8 березня 88 селян-виборщиків Волинської губернії, ізольовані на монастирському подвір'ї і шляхом присяги підкорені впливу духовенства, були відсутні на загальних передвиборчих зборах. Ті, що з'явилися не були допущені на збори, які завдяки цьому не відбулися». 18 квітня представники кадетів повідомляли столичну пресу про те, що «результати виборів, проведених під винятковим тиском духовенства... викликають велике хвилювання. Обрано сім селян, з них тільки двоє малограмотних, інші безграмотні. Висунуто жеребом три графа-магната, два предводителя, всі – реакціонери. Подається касаційна скарга. Одним з приводів є заява Потоцького на адресу міщан-виборців, зроблена до балотування про пожертву у тисячу рублів селянам [7, с. 37]».

Розголос виборів у Волинській губернії призвів до утворення думської депутатської комісії, що складалася із А.Е. Дітца, Г.М. Лінтварьова (харківський селянин), І.І. Антонова (пермський селянин) і мала провести розслідування порушень. За словами журналіста постала «похмура картина виборів» – сліпих, випадкових із використання жереба, із «впливом» сторонніх. Під час роботи комісії були присутні й давали пояснення депутати Д. Андро та П. Вознюк-Базилук. Скаржниками та більшістю свідків виступали виборщики від міщан. Вони звинуватили поміщиків у агітації серед селян-виборщиків. Аргументували, що селяни до останнього не знали кого будуть обирати, очікуючи, що їм вкажуть кандидатів. Серед основних звинувачень були приведення селян до присяги щодо виборних осіб місцевими священниками, присутність поліції, яка обмежувала доступ міщан на територію монастиря, безкоштовні сніданки та обіди, в тому числі у день виборів, як корупційні прояви [11, с. 310].

Таким чином, результати виборів у Волинській губернії можна оцінити як перемогу проурядових сил та поразку демократичної опозиції. Про це свідчить відсутність волинських депутатів в українській громаді Державної думи та їх підписів під Виборзькою відозвою після розпуску Думи. Якщо депутати з числа поміщиків логічно виступали проти вирішення аграрного питання через відчуження земель великих господарств то селянські депутати, прагнучи земельної реформи, очікували її як дарунок народу з боку царя. Українське національне питання не було підтримане волинськими депутатами через наявність серед парламентарів росіян та поляків, а також соціальне походження та малоосвіченість українців-депутатів, що означали відсутність у них української національної самосвідомості. Такі наслідки виборів не повинні дивувати зважаючи на комплексне дослідження їх результатів, представлене у праці І.К. Кірьянова [8]. Запропонований аналіз показав, що найбільший вплив на політичний вибір повітових виборців в своїй сукупності могли надавати ознаки модернізаційного розвитку. Чим вище в тій чи іншій губернії були рівні розвитку промисловості, соціальної мобільності, добробуту населення, його загальної грамотності і готовності до культурних інновацій і чим менше було розвинене приватне селянське землеволодіння, тим більше було опозиційно налаштованих виборців в загальному складі губернських виборчих зборів. І навпаки, чим нижче були рівні розвитку промисловості, соціальної мобільності, добробуту населення, його загальної грамотності і готовності до культурних інновацій, чим сильніше було розвинене приватне селянське землеволодіння, чим строкатіше був національний склад населення, тим більше було консервативно налаштованих виборців в губернських зборах [8, с. 68].

Джерела та література

1. Аркуша О.Г., Кондратюк К.К., Мудрий М.М., Сухий О.М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М.М. Мудрого. – Львів, 2016. – 408 с.

2. Болтенкова Л. Ф. Влияние парламентов на развитие федерализма в России // Политико-правовые основы федерализма в России / под ред. Р. Хакимова. – Казань, 2006. – С. 8–23.
3. Буліга М.М. Діяльність волинських депутатів у Державній думі Російської імперії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Nvnu/istor/2011_23/R2/Buliha.pdf
4. Верменич Я.В. Волинська губернія [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2003. – 688 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Volynska_huberniia
5. Выборы в Государственную Думу в Волынской губернии // Прибавление къ Почаевскому Листку 1906 р. – № 16-17. – С. 103–116.
6. Государственная Дума Российской империи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D1%>
7. Как прошли выборы в Государственную Думу. – С-Пб., 1906. – 67 с.
8. Кирьянов И.К. Российские парламентарии начала XX века: новые политики в новом политическом пространстве. – Пермь, 2006. – 368 с.
9. Коник О.О. Підготовка перших виборів до Державної Думи Російської імперії в Україні і місцеве самоврядування (1905-1906 рр.) // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://el-zbirn-du.at.ua/2015_2/35.pdf
10. К какой партии принадлежат наши депутаты в Государственной Думе // Прибавление къ Почаевскому Листку 1906 р. – № 26. – С. 200–201.
11. Расследование волыньских выборов // Прибавление къ Почаевскому Листку 1906 р. – № 27. – С. 310–311.
12. Члены Государственной Думы. Портреты и биографии. Первый созыв 1906-1911 / Сост. Бойович М.М. – М., 1906. – 512 с.

УДК 277.7(091)(477.81)

Ліна Бородинська

СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН У С. ПОСНИКОВІ НА РІВНЕНЩИНІ (1918-1939 РР.)

Громада євангельських християн у Поснікові, заснована 1918 р., вирізнялася місіонерським характером, значною географією поширення своїх ідей, пошуком віроповчальних орієнтирів. На етапі свого становлення вона забезпечила важливі чинники, котрі сприяли її згуртуванню, утвердженню у протестанській спільноті і державі: налагодила співпрацю з іншими євангельськими громадами, збудувала дім молитви та зареєструвала свою діяльність у державних органах влади. Посніківська громада була однією з найчисельніших, мала чималий духовний і організаторський потенціал, піклувалася про дочірні громади, а тому зайняла вагоме місце серед євангельських християн Волині.

Ключові слова: євангельські християни, село Посніків, Волинь.

The Posnykov church of evangelical Christian Baptists is one of the oldest late protestant communities of Volyn region. It went through all difficulties of development, but was able to become a significant center of spiritual life in the region. The community has a rich century-old history, valuable traditions, strong spiritual potential, and can be the best example of devotional service, the zeal of faith and practice of Christian virtues in the family, church, and society.

In order to study the past of this religious community, documents from the Rivne and Volyn Regional Archives were used, which allowed us to follow the process of evangelical Christians community formation in Posnykov, its place in the Protestant community under the conditions of the Polish state. An important source of the interwar period history of the Posnykov community was the diary of Oksentii Zbyrun, which portrays the key events of the life of the youth and the musical and choral ministry of the church. The published memoirs of Feodosii Smiun are used in the research. The main part of the research was based on the memories of Posnykov community church members and their relatives.

The community of evangelical Christians in Posnykov, founded in 1918, was characterized by a missionary character, a large geographical spread of its ideas, and the search for faith edifying references. At the stage of its formation, it provided important factors contributing to its unification, consolidation in the Protestant community and the state: it established cooperation with other evangelical communities, built a prayer house and registered itself with state authorities. The Posnykov community was one of the most numerous, had a considerable spiritual and organizational potential, took care of the daughter communities, and therefore took a significant place among the evangelical Christians in Volyn region.

З М І С Т

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

<i>Карпуніна Тетяна</i> ЗАРОДЖЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	3
<i>Олійник Вікторія</i> ДО ІСТОРІЇ НАРОДНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ВИСТАВ В ЗИМОВІЙ КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ	11
<i>Ващук Дмитро</i> СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ В XIII – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIV СТ.	16
<i>Блануца Андрій</i> СТАРОСТИ/НАМІСНИКИ/ДЕРЖАВЦІ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ XV – НА ПОЧАТКУ XVI СТ.: ПОВНОВАЖЕННЯ ТА СТАТУС	20
<i>Гурбик Андрій</i> САМОВРЯДНІ ЗАСАДИ КОПНОГО СУДОЧИНСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (БІЛОРУСЬКИЙ КОНТЕКСТ)	21
<i>Горобець Віктор</i> КОЗАЦЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ ТА МІСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ГЕТЬМАНАТІ: СИМБІОЗ ЧИ КОНФЛІКТНІСТЬ?	26
<i>Шандра Валентина</i> ЦЕХОВІ І РЕМІСНИЧІ УПРАВИ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ САМОВРЯДНИХ ЗАСАД В МІСТАХ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)	30
<i>Томчук Любов</i> IWAN FRANKO W KULTURZE UKRAIŃSKIEJ	34
<i>Антипчук Надія</i> ЕПОХАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ	37
<i>Давидюк Руслана, Музичко Олександр</i> АНТОН СТРИЖЕВСЬКИЙ: ШЛЯХ УЕНЕРІВЦЯ ВІД ОДЕСИ ДО РІВНОГО	41
<i>Гон Максим</i> ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНО-ПЕРСОНАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ: ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗУНР	50
<i>Микитюк Тетяна</i> УКРАЇНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО У СЕЙМІ І СЕНАТІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У 20-Х РОКАХ XX СТОЛІТТЯ	55
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Тетяна, Лебедюк Єлизавета</i> ОСВІТНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКО- РЕФОРМОВАНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	61
<i>Доброчинська Валентина</i> ГРАНІ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ РОМАНА ПЩУКА (1881-1979 pp.)	65

<i>Старжець Володимир</i> ОПІР ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ РАДЯНСЬКОМУ ТОТАЛІТАРНОМУ РЕЖИМОВІ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР (1944-1953 РР.)	70
<i>Гуменюк Оксана</i> УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА СІМ'Я: СПЕЦИФІКА ПОБУТОВОГО ПРОСТОРУ	75
<i>Kundeus Oksana</i> FEATURES OF THE INFORMATION WAR OF RF AGAINST UKRAINE	78
<i>Візітвіє Юлія, Рогожина Катерина</i> ПРОЯВИ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ГРУЗИНСЬКОЇ ДІАСПОРИ УКРАЇНИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	84
<i>Ричко Вікторія</i> ІСТОРИЧНА РОЛЬ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЛІГІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ	88
<i>Приходько Петро</i> ПРОГНОСТИЧНА ОЦІНКА ПОДАЛЬШОЇ ДОЛІ КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВА КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕРЕДУМОВ ТА ПРИЧИН ОКУПАЦІЇ КРИМУ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	93

РОЗДІЛ 2 ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Озимчук Олег</i> УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВАНДАЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА	99
<i>Озимчук Олег</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЗВИ ТА ЗМІСТУ РАННЬОСЕРЕДНЬОВІЧНИХ ТИТУЛІВ	103
<i>Ціватий Вячеслав</i> ДЖЕФФРІ ЧОСЕР (1340-1400) – ДИПЛОМАТ, ПОЛІТИК, ПОЕТ (У ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ВИТОКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ І ДИПЛОМАТІЇ)	107
<i>Константинов Валентин</i> СОБІТИЯ 1611 В РУМЫНСКИХ КНЯЖЕСТВАХ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ СУДЬБЫ МОЛДАВСКОГО КНЯЖЕСТВА	113
<i>Вавуліч Валентин</i> ОСМАНІЗАЦІЯ БАЛКАН. АКТ І. ЗАВОЮВАННЯ І ВОЛОДАРЮВАННЯ (ДО ПОЧАТКУ ХІХ СТ.)	118
<i>Шерстюк Руслана, Стоколос Надія</i> СКАСУВАННЯ ОСЕРЕДКІВ ОРДЕНУ ПІАРІВ У РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ: ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ	122
<i>Сверова Ольга, Биков Олександр</i> РОСІЙСЬКИЙ БОНАПАРТИЗМ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ (ХІХ-ХХ СТ.)	128
<i>Плюта Наталія, Валух Людмила</i> АНГЛО-ФРАНКО-НІМЕЦЬКЕ КОЛОНІАЛЬНЕ ПРОТИСТОЯННЯ В АФРИЦІ (ОСТАННЯ ТРЕТИНА ХІХ СТ.): ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМИ ЗАРУБІЖНИМИ ДОСЛІДНИКАМИ	132

Щавлінський Микола СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРЕЙСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БІЛОРУСІ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1918 РР.)	141
Жилюк Сергій ПРОБЛЕМА КОНФЛІКТУ РЕЛІГІЙНОГО РЕФОРМАТОРСТВА ТА ЦЕРКОВНОГО ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ НА ВСЕРОСІЙСЬКОМУ ПОМІСНОМУ СОБОРІ 1917-1918 РР.	145
Боголейша Свєтлана ПРИЧИНИ И ЭТАПЫ СОЗДАНИЯ ЛИТОВСКО-БЕЛОРУССКОЙ ССР (CAUSES AND STAGES OF CREATION OF THE LITHUANIAN-BYELORUSSIAN SSR)	149
Levchuk Iryna THE POLITICAL MEANING OF WOMEN'S ORGANIZATIONS IN THE SECOND POLISH REPUBLIC: THE NATIONAL FACTOR	153
Шульган Марина УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ 1943 РОКУ: ІСТОРИЯ ТА СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ	161
Pawlak Mateusz WYBRANE WSPOMNIENIA WOJENNE WIEŻNIÓW NIEMIECKIEGO OBOZU KONCENTRACYJNEGO AUSCHWITZ-BIRKENAU	164
Нак Elżbieta ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ ZDZISŁAWA BEKSIŃSKIEGO	171
Кузло Дарина ВПЛИВ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЗАСАД НА ПРОЦЕС ПАДІННЯ КОМУНІСТИЧНИХ РЕЖИМІВ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ТА В УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	175
Опанасюк Тетяна ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА РФ 2000 р.: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ	180
Kaczmarzyk Jan PRZYCZYNY I SKUTKI WOJNY NARKOTYKOWEJ W MEKSYKU W LATACH 2004-2010	185
Опанасюк Ірина ТРАДИЦІОНАЛІЗМ ТА ВЕСТЕРНІЗАЦІЯ В ПРИЗМІ СИСТЕМИ ДЖЕРЕЛ ПРАВА І ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	187
Вавуліч Валентин, Черній Валерій СУЧАСНИЙ СТАН ТУРЕЦЬКО-БОЛГАРСЬКИХ ВІДНОСИН	191

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Федоришин Микола ЗАХІДНИЙ КОРДОН ПЕРЕСОПНИЦЬКОЇ ВОЛОСТІ У ХІІ СТ.	196
--	-----

<i>Десятничук Ігор, Десятничук Ілля</i> ВИБОРИ ДО ПЕРШОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ	204
<i>Бородинська Ліна</i> СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН У С. ПОСНИКОВІ НА РІВНЕНЩИНІ (1918-1939 РР.)	209
<i>Ярошик Роман</i> ГОЛОКОСТ У МІСТІ РІВНЕ	215
<i>Галуха Любов</i> РУСИФІКАТОРСЬКА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	217
<i>Грималюк Оксана</i> БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕРКОВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	225

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

<i>Підлужна Ольга</i> ДОКУМЕНТАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ІСТОРІЇ П'ЯТИДЕСЯТНИЦЬКИХ ГРОМАД НА ВОЛИНІ	231
<i>Мартинчук Світлана</i> ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	236
<i>Гончар Ольга</i> УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ ХІХ СТ. (ДО 200-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА)	244
<i>Пазюра Наталка</i> ЗМІСТ ТА ХРОНОЛОГІЧНІ МЕЖІ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАРОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСЕРВАТИЗМУ	248
<i>Кузьміна Ірина</i> РОЛЬ МЕЦЕНАТІВ У РОЗВИТКУ НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ Ф. ШТЕЙНГЕЛЯ)	251
<i>Постоловський Руслан</i> «ПРАЗЬКА ВЕСНА» 1968 Р. У НОВІТНІЙ ЧЕСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ	257
<i>Батуріна Світлана</i> УКРАЇНА В ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ СУСІДНІХ КРАЇН (РОСІЯ, ПОЛЬЩА, БІЛОРУСЬ)	261
<i>Михальчук Роман</i> НОВІ СВІДЧЕННЯ ПРО ГОЛОКОСТ У МІЗОЧІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ УСНОІСТОРІЧНОГО ПРОЕКТУ В ЛИПНІ – СЕРПНІ 2016 Р.)	265
<i>Голубеў Валянцін</i> АБШЧЫНА Ў БЕЛАРУСІ ХVІ-ХVІІІ СТ.: ЭВАЛЮЦЫЯ ТЭРМІНА	274

РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Дятлов Володимир

АКТУАЛЬНЕ ВИДАННЯ НА ТЛІ ПРОЦЕСУ «BREXIT»

(Рецензія на монографію: Грубінко А.В. Велика Британія в системі
європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.): монографія /
А.В. Грубінко. – Тернопіль: Осадца Ю.В., 2017. – 640 с.) 279

Томчук Любов

ІСТОРІЯ «ВІКУ ЖІНОК» 282

Галуха Любов

ЦЕРКВА ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ

СЕЛА ПОСНИКІВ НА РІВНЕНЩИНІ

(Рец.: Бородинська Л. Осібно, але воєдино.

100-річчя церкви євангельських християн-баптистів с. Посників на Рівненщині. –

Рівне: Дятлик. – М., 2017. – 296 с.) 293

Вирський Дмитро

МОНАСТИРСЬКІ МАЄТНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІСЦЕВЕ УПРАВЛІННЯ

ТА САМОВРЯДУВАННЯ НА КРЕМЕНЧУЧЧИНІ ПІСЛЯ КОЗАЦЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

СЕРЕДИНИ XVII СТ. 294

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 29

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2017 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Обл.-видав. арк. 35,6. Замовлення № 209/1.

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

A 43 Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. – Вип. 29. – Рівне : РДГУ, 2017. – 305 с.

УДК 94(477) + 94 (100)
ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017